

FIGYELŐ

A nemzeti önkritika utja.

Hozzászólás Reményik Sándor és Tavaszy Sándor nemzeti önkritikáról szóló cikkeihez

Irta: László Dezső

Reményik Sándornak, a Pásztortűzben megjelent húsvéti cikkéhez Tavaszy Sándor a lap május 15-i számában fűzött reflexiókat. A két cikk a nemzeti önkritika legégetőbb kérdései körül mozgott. A cikkek elolvasása után feltűnt az az ellentét, ami Tavaszy Sándor és Reményik felfogása között mutatkozik. Reményik szerint az erdélyi magyarság életében gyakorolt nemzeti önkritika olyan volt, hogy annak árnyékai ma már tényleges veszedelmet jelentenek, legelsősorban a nemzetevelés terén. Tavaszy szerint igazi nemzeti önkritika még nem is volt. Az esztétikai arisztokratizmusból, vagy polgári szűklátókörűségéből született elméleti vagy művészeti irányban mozgó kritika céltalanul lebegett a nemzeti élet ködbevesző nagy általánosságai felett. Ami veszedelem ezen a téren előállt, az maga ez a hamis élettelen kritika volt. Szükség van tehát, hogy egy komoly etikai alapon álló, pozitív gyümölcsöket termő kritika váltsa fel az anyagában, céljában, módszerében és irányában nem teljes, korcshajtsaiban divatszerű, nyegle és kéjenc kritikát. Tavaszy Sándor a nemzeti önfenntartás érdekében való kritikai nemzetszemlélet által olyan pozitív nemzeti erők felébresztését látja lehetségesnek, amelyek a nemzetnek nemcsak belső erőt, de külső megbecsülést is fognak jelenteni. Reményik viszont éppen abban látja a mai kritika káros hatásait, hogy a nevelésből kihullat minden pozitív nemzeti értéket s az amúgy is erőtelennek, utolsóknak mutatott magyar nemzet tekintélyét még inkább aláássa az ifjúság előtt.

Tavaszy nem mutat rá ezekre a különbségekre, amik közte és Reményik között fentállanak, engem azonban ez az ellentét szerfelett érdekel, észrevételeimet éppen azért innen indítom el.

Kinek van igaza? Volt-e olyan nemzeti önkritika, ami a Reményik-féle veszedelmet okozta?

Hogy a Reményik által jelzett sajátosan erdélyi nemzeti kritika több volt annál, mint aminek Tavaszy ítéli, kétségkívül igaz. Hogy a Reményik által Makkai Sándor névvel jelzett, általa összefoglalt, benne legerőteljesebben jelentkező új hangú magyarság valóban komolyan ható élettenyező, azt az a mód is igazolja, ahogy ezt a kritikát Budapesten és itthon fogadták. Ha ez a kritika nem vág mélyen a dolgok közepébe, felesleges lett volna az a gondosan szervezett ellentámadás és szándékos elhallgattatás, amit vele szemben oda kint és itthon alkalmaztak. Igaz, hogy pl. az Ady-kérdést tárgyaló Magyar fa sorsa „esztétika” körébe vágó kérdéshez nyúl, de éppen a vele szemben megnyilvánuló támadás mutatja, hogy többről volt ott szó, mint: esztétikai becslésről, aminthogy nemcsak Ady, de ez a róla írott könyv is nagyobb valóság, hogy sem esztétikai kérdésként lehetne kezelni. A Magyar fa sorsa és a Magunk revíziója az egész magyar szellemi területen, és ez nagy szó, — egyaránt megérintette az ifjúságot.

A kisebbségi nemzeti önkritika második hullámgyűrűje az ifjúsági mozgalmakból indult el. Kétségkívül, hogy a Makkai munkájában összefoglalt kritikai munka nagy

felszabadulást jelentett a legkülönbözőbb ifjúsági mozgalmaknak, de az ifjúság nemzeti kritikája más hatóanyagokat is magába foglalt, elsősorban Szabó Dezsőt és azután a szocializmus társadalmi és gazdasági szemléleteinek nem egy alapvető elemét. E két másik tényező mellett egyáltalán nem szabad figyelmen kívül hagynunk azokat az erőket sem, amelyeket az ifjúság kritikai munkájához a tiszta evangélium profétaságából merített. Ez a nemzeti kritika a magyar történelem, a magyar közelmúlt és jelen területén, valamint a társadalmi és gazdasági kérdések megítélésében jelentett egy termékenyebb életet követelő megmozdulást.

Milyen veszedelmet okozott ez a kritika?

Kétségkívül ez a kritika veszedelmet jelent egy bizonyos fajta magyarságra nézve. Elkerülhetetlen az a megállapítás, hogy igenis van régi és új magyarság. A kritika a régi magyarságot megítélte. Veszedelmet ott jelent, ahol nem veszik komolyan, hanem szembe állanak vele. Szerintem a kritikában az az örök törekvés nyilvánul meg, hogy az előítéletek (Makkai) béklyóiba zárt megmerevedő, múzeumba menekülő magyar szellemiséget a mai kérdésekre ösztönösen reagáló modern életképletté tegyék. A kritika a törés, a forradalom kivédésére és elkerülésére a haladást sürgeti.

Miért nem tudott ez a kritika egyetemes vonalú haladást jelenteni?

Egyfelől a vele szemben megnyilvánult előítéletek, másfelől a magyar test beteges szellemi szervezetlensége miatt. És itt adok igazat Tavaszy Sándornak. Szervezetlenségünk óriási hiba. Ez volt az oka annak, hogy erőteljes kritikánk eltokozódott. Egyes területekre behatolt a fénye, más pontok viszont sötétségbe zárkoztak előle. Így kritikánk nem tudott az egész magyarságtól megmozgató erővé lenni. Olyan falakba ütközött, amelyek a magyarság nagy területeit zárták el előle. Alig juthatott el a magyarság szélesebb tömegeihez s ifjúságunk nagyobb rétegeihez, éppen a régi gondolkozású vezetők miatt. Az igazi veszedelem pedig ott van, hogy ma a magyar tömegek és az ifjúság ösztönösen *kritikailag* nézi egész nemzeti, egyházi és kulturális életünket, de ezt a kritikát nem a magyarság hivatott tényleges kritikáitól tanulja. Ami igazi nemzeti kritikánk utját elvágta a tömegek előtt s azok ma a forradalmi kritika útjára lépnek. Így a haladás helyett könnyen törés következik be. Én a legsúlyosabb veszedelmet ezen a ponton látom s itt súlyos felelősség van azokon a vezetőkön, akik a mi kritikánkat elzárták a tömegek előtt. Ez volt az oka annak, hogy a kritika a dilettantizmus vádjá alá került s önemésztésnek látszott. Ha ez a kritika életkapcsolatba kerülhet a magyarságot jelentő tömegekkel, ha azok életébe az újjászületés eszközlőivé válik, egyszerre pozitív alapot nyer s megmenekül a kéjelgés vádjá alól.

Reményik Sándort szeretném megnyugtatni. A magyarság élőbb élet, hogysem megállna azon a ponton, ahol ma van. A Blick írásába az én hitem szerint már belefoglunk. A mindig kritizáló ifjúság pl. már túl van az

emésztő kritizáló kritikán. Az elmúlt tanév összes ifjúsági megmozdulásaiban meglátszott a pozitív magyarság megfogalmazásának és építésének követelése és megkezdése. Ez örvendetes jel, mert a kritikából az építésig jutottunk el. Eszembe jut egy vacsora, ahol kora tavasszal „öregek és fiatalok” voltak együtt elég tekintélyes számban. Az ifjúság szokatlanul hallgatólag volt. Az öregek közül sokan gaudeáltak efelett. Megjegyezték, hogy a megelőző évben ugyanezen a vacsorán milyen forradalmian kritikus volt az ifjúság. Most már — jegyezték meg — hálistennek letörött az ifjúság s a még súlyosabb gazdasági leromlás az öregek felé való békejebb nyujtásra ösztönözte. Az öregek tévedtek. A történelmi materializmussal vádolt ifjúság nem keresi a szellemi jelenségek okait ilyen nyilvánvalóan

materiális tényezőkben. Az ifjúság egyszerűen azért hallgatott, mert kezd tulumenni a beszédkritikából az építő élet felé.

Ezt a jelenséget nem szabad egészen kis jelentőségűnek ítélni. Akkor, amikor az ifjúság eljut ide, egy egészségesebb kor kezdetére érkezünk el az erdélyi magyar életben. Most valójában nagy szükség van a Tavaszy által sürgetett nemzeti összefogásra azért, hogy a nemzeti kritika tüzet egyesült erővel sujthassuk végig azokon, akik vele még szembe állanak s a kritika tüzéből kikerült igazi nemzeti értékeket beledolgozzuk a magyarság egész testébe.

Kolozsvár, 1933. június 7.